

Vsa ta »metafizika«, ki v resnici dokazuje le eno, že večkrat poudarjeno resnico, da je manj pomembno in usodno to, kar delajo s kakim narodom drugi narodi, kot to, kar dela narod sam s seboj, pa temelji na vnebovpijoči zmoti in kolosalnem nesmislu, na kvazi resnici, da so t. i. družbene dejavnosti (kultura, šolstvo, znanost, zdravstvo itd.) nekakšna neproizvodna sfera ali družbena poraba. Seveda pri tem ne gre le za že obrabljeno resnico, da so prav te dejavnosti najvišja oblika proizvodnje (ustvarjanja!), do ravni katere bi želel Marx pripeljati vse druge oblike proizvodnega dela, temveč gre tudi za preprosto dejstvo, da ogromen del gospodarstva živi in obstoja prav na račun teh družbenih dejavnosti. Vzemimo za primer industrijo papirja, ki proizvaja papir tudi za leposlovne knjige in učbenike ter zvezke in ne le za delegatska gradiva, uradne liste in kazenske zakonike, vzemimo tiskarne, tovarne barv, svinčnikov, pisalnih strojev in platna za slike ali bronra za kipe in gradbena podjetja, ki gradijo kulturne domove, gledališča in galerije in vzemimo za primer elektrogospodarstvo, ki neusmiljeno zaračunava luč stotinam slovenskih amaterskih in poklicnih odrov, tarna o izgubah, čeprav si, kot se napol javno šušlja, privošči menda zelo zelo visoke »plače«, in vzemimo navsezadnje za primer še gostinstvo, ki bi bilo, kot je na nekem sestanku opozoril Bojan Štih, vsak večer samo v Ljubljani vsaj ob nekaj tisoč gostov, če bi zaprli vse kinematografe, gledališča, Opero in še Cankarjev dom povrh. Dohodkov Integrala (mestnega prometa) v zvezi s temi obiskovalci kulturnih prireditev niti ne omenjajmo! Zveze med gospodarstvom, ki ne bo imelo komu in ne česa prodajati, če bo imelo na voljo, kot proizvajalce in kupce, le neizobražene, kulturno in z vidika posamezne in skupne zavesti nerazvite divjake, in »družbeno porabo«, so potemtakem mnogo globlje, kot se zdi. Včasih pa vendar že kaže, kot da si del slovenskega (in seveda tudi jugoslovanskega) gospodarstva in tudi velik del politokracije želi prav takšnih ljudi, ker je takemu ljudstvu laže vladati in ga hkrati še slepiti z gradovi v oblakih.

ODMEVI NA ...

Tine
Hribar

»Dve let' in pol sva se midva ljubila«

Menim, da polemika o slovenskem kulturnem razvoju med Jankom Kosom in menoj ni bila zaman. Iz nje je izšla vrsta pozitivnih pobud. Seveda ne morem navesti vseh. Zato naj izpostavim le pobudo Janka Kosa za ponovni pretres nekaterih, pravzaprav glavnih besed v slovenski filozofski terminologiji. Tu gre predvsem za besedo »bit«, ki jo »heideggerjanci« uporabljamo kot slovensko ime za »einai«, »esse« oziroma »Sein«. Janko Kos ugotavlja, da »bit« ni dober ontološki izraz zato, ker ga slovenski filozofi razu-

mejo vsak drugače: tomisti kot eksistenco, marksisti kot stvarnost, »heideggerjanci kot mistično oznako za ono-drugo-od bivajočega«. Pa še zato ni dober izraz, ker je po svoji samostalniški podobi tak, da ob njem ne čutimo glagolske vsebine, skrite v pojmih »einai«, »esse« ali »Sein«. Zato po Kosu sam po sebi zavaja v mistifikacije, ki ob njem poganjajo kot gobe po dežju.

Kot natančnejši slovenski izraz za temeljni ontološki pojem Kos priporoča bivanje, ker iz iste osnove uporabljamo v slovenski ontologiji že besedi bivajoče in bivanjski. »Kdor pa že hoče ,bit', naj jo postavlja v narekovaje, zraven pa zmeraj pove, na kaj misli. Z enako previdnostjo bi uporabljal izraz eksistenca, ki v ontologiji ne more pomeniti kaj drugega kot obstoj posameznega, konkretno bivajočega, v razliki z bivanjem kot takim, obenem pa v najtesnejši zvezi z bistvom, do katerega je eksistenca že od sholastike naprej v soodnosnem razmerju.« (Janko Kos: *Polemika o slovenskem kulturnem razvoju*, Sodobnost 1986, št. 1, str. 102.) Janko Kos sklene z mislijo, da bi bila razlika med bivanjem in bivajočim alfa in omega mišljenja samo tedaj, če bi bil pojem bivanja najvišji vseh pojmov sploh.

To drži. Bržkone pa ni glavni problem razlika med *bivanjem* in *bivajočim*, marveč razlika med *biti* in *bivati*. Janko Kos ima prav, ko implicitno opozarja na sporno uporabo izraza »bivajoče«, kolikor ta izraz nastopa v sintagmi »bit bivajočega« (nemško: *das Sein des Seienden*), prav pa ima tudi, ko navaja, da slovenski samostalnik »bit« ni istoznačen z nemškim samostalnikom »Sein«, ki je substantiviran glagol in vsebuje zato glagolsko vsebino. Vendar je zadeva še bolj zapletena. Medtem ko je v nemščini beseda »das Seiende« speljana iz glagola »sein«, v slovenščini beseda »bivajoče« ni speljana iz glagola »biti«, marveč iz glagola »bivati«; *bivanje* je glagolnik, *bivajoče* pa deležnik oziroma samostalniška raba deležnika.

Heidegger pogosto poudarja, da mu ne gre toliko za *bit*, kolikor za *biti*, se pravi za vprašanje, kaj pomeni biti. S tega vidika je glavna vsebina ontološke diference razlika med *biti* in *bivati*. Obstaja majhen razloček med tema dvema besedama ali ne? Če ne obstaja, ima slovenščina preveč besed. Prepričan sem v nasprotno. Slovenščina ima neverjetne razločevalne zmožnosti, veliko večje kot na primer nemščina, pa tudi drugi evropski jeziki. Naj poleg besed »bit«, »biti«, »biten«, »bitnost«, »bistvo«, »bivati«, »bivanjsko«, »bivajoče«, »bitje«, »bivališče«, »prebivati«, »prebivanje«, »prebivališče« navedem še izraze za dva modusa časa: »bivše« oziroma »bivšost« in »bodoče« oziroma »bodočnost«. Ker nameravam to celotno problematiko obdelati v posebnem spisu, bi se tu zadržal samo pri razliki med *biti* in *bivati*; *bivajo* živa bitja, a na neki način *so* tudi mrtvi. Ni isto reči, da nekaj *je* in/ali da nekaj *biva*; s tem seveda še ni izčrpana vsa vsebina razlike. Želel sem pokazati samo to, da besedi *biti* (bit) in *bivati* (bivanje) nista odveč in da *biti* bržkone ni mogoče preprosto zamenjati z *bivati* oziroma z *bivanjem* kot takim. Vsekakor pa ostaja najbolj vprašljiva uporaba besede »bivajoče«, namreč v sintagmi »bit bivajočega«; gre za naslednji problem: Ali latinski »ens« prevajati z »bitjem« ali z »bivajočim«? Če bi »esse« namesto z »bit« prevajali z »bitje«, potem bi bil »ens« bivajoče, če pa »esse« prevajamo z »bit«, potem je »ens« bitje, tako da bi sintagmo »bit

bivajočega« lahko nadomestili s sintagmo »bit bitja«. Ni pa mogoče »esse« prevesti z *bivati* (*bivanjem*), kar postane razvidno takoj, ko pritegnemo latinski sintagmi *esse existentia* in *esse essentia*, bivanjska bit in bitnostna bit.

To niso argumenti niti za niti proti Janku Kosu. Želel sem le nakažati, da tematika, ki jo je začrtal Janko Kos, dejansko terja temeljito novo obravnavo.

* * *

V tem kratkem pripisu k polemiki med menoj in Kosom pa bi želel priložiti v to ali ono kartoteko še majhen popravek. Kos med drugim piše tole:

Hribar je torej stopil v polemični boj po načelu znanega Prešernovega verza. »Molče orožje svoje vsak si vzame.« Drugi taktični premik je izpeljal v razpravi *Sodobna slovenska poezija*, kjer že citira mojo polemiko, a o predmetu razpravlja, kot da sploh ne gre zanjo. Tako zavarovan uvede v svojo prvotno shemo pojma modernizem in postmodernizem, ki o njima poprej ni bilo ne duha ne sluha. Ker v tej razpravi citira moja prispevka *Slovenska sodobna lirika 1945—1980* (iz *Sodobnosti* 1983) in *Težave s postmodernizmom* (iz *Sodobnosti* 1982), kjer razpravljam o modernizmu in postmodernizmu, si lahko mislim, da je pojma prevzel od mene ali pa od avtorjev, ki jih v tej zvezi niti ne omenja.« (Prav tam, str. 100)

Od kod in kdaj sem prevzel pojem postmodernizma, je razvidno iz 29. pripombe k moji razpravi *Resnica v gledališču videza — Filozofija tragedije in tragedija filozofije* (Primerjalna književnost 1979, št. 1, str. 12—28). V tekstu pobude (junija 1980) za *Novo revijo* sem prispeval naslednji stavek: Danes, v času enakovrednosti tradicionalnih in avantgardnih smeri, mora vsakdo sam in na svoj način izpričati svojo poetično ali teoretično moč. Smo v dobi postmodernizma, ko se izpod programiranih estetik in poetik spet osvobajata umetnost kot umetnost.« (*Nova revija* 1982, št. 1, str. 3) Na I. srečanju slovenskih pesnikov v Kranju februarja 1981 sem v referatu zapisal med drugim tole: »V paramodernistični (ne le postmodernistični) poeziji, kakršno predstavlja Grafenauerjeva poezija in znotraj nje npr. Dušanu Pirjevcu posvečeni sonet *V daljavah dneva lakmusov preliv* iz cikla *Palimpsesti*, je diferenca med pomenom in smislom zaostrena do skrajnosti, se pravi: ekvivalenca primere in misli je popolna.« (Glej zbornik s srečanja, str. 81) Reciva torej, da sva pojem postmodernizma prevzela od istih avtorjev, kaj in koliko je kdo prispeval k tematizaciji tega pojma, pa prepustiva zgodovini.